

da narod, ki je živel v petstoletnem robstvu, navdušeno bije boj „za krst častni in svobodo zlatno“; svet je strmel, ko je videl, da je Slovan vpognil samo tilnik pod Turškim jarmom, njegov duh pa je ostal veder, navdušen za svojo zatirano vero in zlato svobodo. In ravno vera in svoboda sti tisti dve reči, ki človeka povišujeta nad vse stvari, — pa navadno zgineti v dolgi sužnosti, in imati za seboj — pogin naroda. Po pravici pa smem prašati: ima li zgodovina enak primerljaj, bodi-si nova bodi-si stara? Ne, nima ga, kajti z manj ko petstoletnim robstvom je združen pogin naroda. — Svet je strmel in še strmi, ko vidi neizrečene grozovitosti Turške, ne proti oborožanim možem, ki bi se dalo saj nekoliko oprav izgovarjati, čeravno ne opravičevati, ampak proti neoborožani deci in slabemu žentvu. Narod, vera, vlada, ki tacih reči ne zabranjujejo, ampak celó podnetujejo, si s tem izrekajo sodbo, strašno, pa nikakor nezasluženo: proč s tacimi divjaki, proč s tacim narodom, ki je neploden element, nezmožen najmanjše omike, proč s Turci! Te misli se nehoté vrivajo vsacemu, kdor stoji na stališču človečanstva in premišluje boj jugoslovanski. Tako bode morala soditi zgodovina, vkljub zdajšnjemu judovsko-turškemu časnikarstvu, ki moti javno mnenje. Nasprotno, kaj hočemo reči o Turških Slovanih, in kaj bode morala reči zgodovina o njih? Narod, ki se s tako požrtvovalnostjo bojuje za svoje najsvetejše pravice je zdrav narod; narod, ki po petstoletnem robstvu prime za orožje, in se tako navdušeno bojuje za „krst častni i svobodo zlatno“ (najsvetejše pravice), je vreden biti vrstjen v kolo kulturnih narodov. S tem se je opravičil Turški Slovan pred vesoljnim svetom in si pridobil sočutstvo vsih omikanih narodov, s tem je on vsim očitvidno pokazal, da Turek ni za 19. stoletje in gospodarstvo njegovo ni za Evropo. In ako jugoslovanski boj nič družega ni dosegel, vreden je prolite krvi.

Kakor sem že prej omenil, se za jugoslovanski boj zanima ves omikani svet, čisto naravno pa med vsimi najbolj Slovani, in po takem načinu se nam kaže jugoslovanski boj kot velik vzbujevavec vzajemnosti slovanske posebno jugoslovanske. In kolikor bolj se Slavjani poznamo, tolikor bolj se moramo ljubiti in tolikor bolj zginjuje že tolikrat grajani separatizem slovanski. S tem, da se osvobodé vojujejoči Srbi mora tudi pri Hrvatih odjenjati ideja „velike Hrvatske“. Temveč Hrvati morajo spoznati, da oni kot Hrvati nimajo prihodnosti, ampak kot Slovani, in taka je tudi pri družih narodih slovanskih. S tem pa nikakor ni rečeno, da se hočemo Slovani tudi politično zediniti, kajti mi vemo, da vsred naravne lege in raztresenosti Slovanov to že samo po sebi ni mogoče, ampak mi težimo s tem samo za to, da bi si v književstvu ne bili tujci, ampak se kolikor mogoče literarno zedinili in to po tej poti, da se spoznamo kot sinovi ene majke Slave. Za koliko bolj neumnih idej se je že kri prelivala, zakaj bi jo tudi ta ne bila nekoliko vredna, saj je čisto naravna in s tem opravičena!

Ako se slednjič ozremo na bojujejoče se Slovane, nam že njih geslo kaže, da oni želé svojo vero in svobodo, kateri Turek z nogami teptá, deloma ohraniti deloma doseči. Tudi oziroma na to smemo Slovanom na Turškem z moralično gotovostjo prerokovati, da njih kri ne teče zastonj. Prej ali pozneje mora tudi njim prisijati zaželena svoboda! Kajti zgodovina nas uči, da narodi, ki so za ti dve ideji kri prelivali, je nikdar niso zastonj, ako sti bili le ideji naravni in opravičeni, in kdo more to pri Slovanih, ki se ondi bojujejo, zanikati? Menim, da ga ni Slovana, ki bi mogel to reči, in tudi družega mislečega in samostalnega človeka ne. Le kak

šovinističen Magjar ali kak nesramen Nemeč, kojemu je judovsko-turška nesramnica „N. Fr. Presse“ zmešala možgane, bi zamogel to trditi. Videli smo (toraj smemo tudi reči, ako pomislimo), da je jugoslovanski boj sklical na dan in pokazal Evropi gnjilost Turške vlade in vere; videli smo, da je jugoslovanski boj vzbujevaječ in pospešitelj vzajemnosti slovanske; prepričani smo, da kri za vero in svobodo ne teče zastonj, toraj smemo reči, da jugoslovanski boj je že zdaj ne gledé momentanega vspeha vreden prolite krvi.

Eva, za Balkanom puca zora

Eva, za Balkanom bit' če dana!

Kanjidolski. *)

Slovensko slovstvo.

* *Fizika in kemija za više razrede ljudskih šol in za meščanske šole.* V nemškem jeziku spisal Avgust Decker, ravnatelj c. k. učiteljsča v Olomucu. Poslovenil J. L. z 87 lesorezi. Na Dunaji 1876.

Da je knjižica, sama po sebi jako dobra, to kaže, da je v nemškem jeziku že lani petkrat natisnjena bila. Ni ne kajbodi, da pisatelj toliko obširni predmet na ne 100 stranéh tako jasno obdeluje, da knjižica zadostuje namenu svojemu, to je, da si mladina more fizikalnega in kemičnega poduka zajeti prav obilo. In kar jej še posebno vrednost daje, je to, da z ličnimi podobami razjasnuje, kar bi se s samo besedo ne dalo lahko umeti. Tudi prevod, če se ne motimo, g. J. Lapajnet, v jezik slovenski, čeravno ne lahák, gledé na stotino tehničnih izrazov, je v obče hvalevreden. Po vsem tem bi želeli, da bi tudi učitelji nižih razredov ljudskih šol po njej segli, kajti dobro jim bode došla, ko razlagajo mladini iz natoroznanstva marsikaj, kar sega v fiziko in kemijo. Naj bi si jo pa omislil tudi marsikdo drug izmed našega priprostega ukaželjnega naroda; porok smo mu, da se ne bode kesal za malo soldov, ki jih stane ta knjižica, ki je menda na prodaj v vseh knjigarnah po Slovenskem.

Mnogovrstne novice.

* *Judovska družba v Londonu namerava od Turkov kupiti Palestino.* Judovskemu časniku „Hamagid“ se poroča iz Londona, da je Turška vlada mnogim judom na Angleškem, katerim je veliko dolžna, ponudila odstop obljubljene dežele (Palestine). Na to se je v Londonu ustanovila družba judov Angleških, Francoskih in Avstrijskih pod načelnikom Chwedalla, katera namerava Turški vladi 80 milijonov goldinarjev ponuditi za odstop obljubljene dežele. Ta odstop se sicer brez dovoljenja Evropskih vlad ne dá izvršiti; al Chwedalla izreka nado, da se bode dala ta kupčija vendarle izgotoviti. Chwedalla gre neki o tem poslu kmalu sam v Carigrad kot mešetar te kupčije. — Mi želimo srečno pot judom vsem v Palestino in da bi še tudi seboj vzeli vse pojudene kristijane, a bojimo se, da jim je London, Pariz, Dunaj in sto drugih mest v Evropi tako na srce priraščenih, da ne marajo za obljubljeno deželo.

* *Po modrosti Magjarski jih osel dobi 25 po guzici.* Zgodilo se je pa to tako-le: V Bölcske-u blizo Duna-Földvar-a je županija osla z vozom po vode poslala na Donavo. Al osel postane ta dan oporen svoji voditeljici, mlademu dekletu, in nenadoma zbeží, v begu pa priletí na vprežen voz, ki mu je naproti prišel, tako, da se konja splašita in voz prekucneta, v katerem je bilo 200 jajic naloženih, ki so se na tla vsula in do

*) Ponudba draga.

Vred.

zadnjega vsa pomečkala. Poškodovani gospodar se na to pritoži pri prisežnih možéh v Bölske u, kateri so tako-le sodbo storili: dekle je nekrivo, osel pa jih dobí 25 s palico, kar se je tudi koj zgodilo. — Ta dogodba ni izmišljena, in priča v pravosodji veliko modrost Magjarsko.

* *Cele trume prav majhnih žitnih žužkov so se v podobi rujavih oblakov nedavno nenadoma prikazale v Taugelski dolini pri Halleinu v gornji Avstriji. Celo uro so se ti roji vlekli čez imenovano dolino; brž ko ne jih je kak vihar zadrvil v ta kraj, pa jih potem mrzli dež potopil.*

* *V Norvegiji so letos tako malo sená pridelali, da so kmetovalci prisiljeni, število svoje živine na polovico zmanjšati. Koliko živine se bodo morali gospodarji zaradi te nadloge znebiti, kaže to, da na Norveškem znaša število kónj 145.000, goved 945.000, prešičev 1½ milijona in 300.000 kóz. Tako nesrečo odvrniti se nasvetuje vladi, naj sená nakupi v tujih deželah in ga živinorejcem prodá po kupni ceni.*

* *V razstavi v Filadelfiji je 25. in 26. dne u. m. požar strašno škodo naredil; poleg mnogo poslopij so zgorele v 60 skrinjah vse mašine Francoske, mnogo skrinj Amerikanskih, potem iz Nemškega cesarstva, iz Belgije in Mehike.*

* *Zvezdoznanec umrlega sultana Abdul-Aziza je prerokoval, da, ko je bil Abdul-Aziz pahnjen s prestola Turškega, bo njegov naslednik Murad vladal samo 3 mesece, brat Abdul Hamid pa še veliko manj časa, potem pa da postane sultan Mehemed-Rešid-Efendi, stareji sin Abdul Medšidov, ki bode vladal 25 let srečno in plodnosno. Prerok ta je zaradi svojega prerostva zgubil svobodo. Ker pa se je prvi del njegovega prerokovanja izpolnil, mnogi Turčini verujejo, da bode se spolnil tudi drugi del.*

Naši dopisi.

V Gorici 25. sept. — V soboto večer so našli na Dunajski cesti tik pred mostom ob 8. uri vpokojenega majorja g. Lannius-a, 80letnega starčeka, ki je ondi blizo stanoval, poleg ceste ležečega — na smrt ranjenega. Sumi se, da je bil to roparski napad, ker je manjkalo ranjencu ure in denarja. Umrli je o polnoči; danes je bil pogreb. — Prva poskušnja gledé dohodkov našega novega pokritega trga za zelenjavo obeta dober vspeh. Prvih 13 dni od 4. do 16. t. m. je bilo oddanih prostorov 3601 (tedaj po 277 na dan); potegnili so za-nje skup 72 gold., tedaj po 5½ gold. na dan. Po tem takem se bo trg sam splačeval in ne bo prizadeval mestni blagajnici posebnih stroškov. — V Stračicah se je uni teden grozna nesreča zgodila. Strugarja Henr. Mozetiča je ujelo in razmesarilo mašinsko kolo. — Zidanje novega farovža je za 15.000 gold. prevzel arhitekt g. Pelikan. Od teh 15.000 gld. plača verski zalog 5000, mesto 10.000 gld. — Kar se tiče volitev za deželni zbor, katere bodo ne — kakor mi je uni pot pero zašlo — prve dni oktobra, ampak novembra, se je že začel nekak „êri Diáu“!*) in sicer gledé na Tominski okraj — kakor nam zadnji „Slovenec“ kaže.

Gorensko 20. sept. — „Gemajndarici“ (Nemci jo zovejo „Gemeinde-Zeitung“), ki menda s tako zvano „Mohamedanko“ trobi v en rog, se je zljubilo v svoji „Donnerstags-Ausgabe Nr. 36 als tägliche Ausgabe Nr. 130“ dne 7. septembra t. l. prezentirati se celó naši

duhovščini. Prišantala je šembrano čudno našemljena. Precej na drugi strani se bere to-le v originalu: „Die nationalen Agitationen des krainischen Clerus haben den hochw. Fürst-Erzbischof Bogaczar zu sehr ernstern Maßregeln gedrängt. Nachdem er soeben an 30 Kaplanen von ihren Stellen entfernt und versetzt hat, heißt es jetzt, er stehe im Begriffe, noch weitere Maßregelungen dieser Art vorzunehmen. Wir besorgen — (to, kar zdaj sledi, je gotovo pisano le „ad captandam benevolentiam“ kaplanov, da bi „Gemeindarico“ prijazno sprejeli v farovže) — daß solch' ein Vorgehen nicht bloß bei den Gemeinden allgemein ein bitteres Gefühl hervorrufen, sondern auch die Stellung der „Versetzten“ in ihren neuen Gemeinden ungemein erschweren und das Ansehen des Clerus überhaupt stark schädigen werde. Die Zahl der „Betreffenden“ ist hier viel zu groß.“ — No, take bedarije se menda sodijo že same po sebi zadosti. Mi smo dozdej še vedno le čuli in tudi iz lastne skušnje vemo, da kolikor bolj se je kdo preganjal zaradi svoje iskrene ljubezni do naroda, tolikanj bolj ga je narod ljubil in spoštoval. Živa priča tega nam je sedajni čas gosp. Klun. On še ni bil nikdar po deželi in tudi zunaj dežele tolikanj spoštovan in ljubljén bodi-si od duhovskih ali svetovnih krogov kot sedaj, ko liberalstvo svoj Damoklov meč nad njegovo glavo drži. (Glej Ljubljanski „Tagblatt“, „N. fr. Presse“ in druge Turške liste.) No, pa vsaj komur so možgani tako zavreli, da v Ljubljani za nadškofa vé, temu se ni čuditi, če tudi vse drugo narobe vidi in zgolj prismodije kvasi. Naj bi mi hoteli govoriti, povedati bi vedeli kaj družega, pa resničnega. Zato se mu menda tudi dozdeva, „daß die Zahl der Betreffenden viel zu groß“, število „der Betroffenen“ pa mu je gotovo premajhno! Nam niso motivi znani, zaradi katerih so se prestavili „die betreffenden“; to pa vemo, da nekateri so sami prosili prestave. Če pa „Gemeindarica“ žuga še z „weitere Maßregelungen“, mora že svoje studence imeti, iz katerih zajema svoja poročila, vsaj izrečno povdarja „nationale Agitationen des krainischen Clerus“ in — volitve za deželni zbor bodo prihodnje leto! Če je res, kar se po deželi govori, da bode knezoškof ustavoverni vladi o tem slučaju blizo to, kar je Vesteneck bil pri volitvah zbornice kupčijske, potem žuganje „Gemajndarice“ ni brez poména. Mi bi pa živo obžalovali to, da bi naš viši duhovni pastir s takim postopanjem sam vkrenil na isto pot, katere pri duhovščini ne odobruje, nočemo pa s tem segati v oblast, ki jo pri predstavljanju duhovščine škofije svoje škof ima. — Čuden se nam je zdel na zadnji strani „Gemajndarice“ podpis: „Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: Dr. Albert Wiesinger.“ Da bi bil to bogoslovni doktor in konzistorijalni svetovalec dr. Albert Wiesinger, ne moremo verjeti; kajti on bi gotovo tacihi bedariji v svoj list ne sprejel in tudi tacihi dopiscev pri svojem časopisu ne trpel, še manj pa kaj tacega po farovžih si drznil vrivati kranjski duhovščini, ki jej enoglasno kliče: apage satanas!

Iz Ribnice 23. sept. (Čitalnica; pošta; letina.) Narodno življenje pri nas sicer še ni zaspalo in menda tudi ne bo, če Bog dá, — zaspala pa je naša čitalnica. Zanimiv je vzrok njene smrti. V življenje sklicala se je večidel po prizadevanji vrle naše duhovščine, katera jej je bila tudi najizdatnejša podpora. Udov je imela tudi med tržani, ki so hodili pridno prebirat slovenske časnike, pl. titulo „gospoda“, to je, uradniki, in kar za njimi léta, pa ni posebno marala za-njo in bi bila mnogo raje imela kako nemško „kazino“. Morda bi si jo bili že tudi napravili, al vsaka reč stane denarja, tudi statve takega društva. Denar pa tudi nemškutarjem ne gre nič kaj rad izpod palca; vrh tega se marsikaka reč ceneje dobi, če se kupi „pod roko“ in je vendar tako dobra, kakor nova. To je tudi Ribniški „gospôdi“ na misel prišlo. „Kaj, ko bi dobili pri vo-

*) Glej poslednji (38.) list „Novic“.